

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2010
FORFATTER:	Knud Erik Høyer
TITEL:	Modstandsfolkenes tyske hjælper.
KORT RESUME:	Om Fritz Rühle, der fra november 1943 som arrestforvarer i Kolding Arrest hjalp de indespærrede danskere.

MODSTANDSFOLKENES TYSKE HJÆLPER

AF KNUD ERIK HØYER

Der var mange, der var involveret i Modstandsbevægelsen under krigen. Nogle af dem er særdeles velbeskrevne – der var mange, der ikke satte deres lys under en skæppe – mens der var andre, der var mindst lige så betydningsfulde, som holdt sig i baggrunden.

En af dem, der havde størst betydning i modstandsarbejdet i Kolding, var tyskeren Fritz Rühe.

Fritz Rühe var født i 1900 i Hamburg. Han blev som 17-årig indkaldt til den tyske hær under 1. verdenskrig og genindkaldt under 2. verdenskrig. Han var to år ved Østfronten. Han mistede hele sin familie i 1943, sønnen ved fronten, hustruen og datteren ved de allieredes bombardement af Hamburg.

Først på efteråret 1943 blev han som underofficer i den tyske værnemagt sendt til Lüneburg. Da der her var ønske om at sende en af staben til Kolding, meldte han sig, og i november 1943 kom han til Kolding. Kolding var på dette tidspunkt fuld af tyskere. Byen var tysk administrationscentrum for Syd- og Sønderjylland – næsten alle skoler og mange privathjem var beslaglagt. Der var lazaret på Riis Toft Skole, og Gestapo havde kontorer og forhørslokaler på Staldgården.

Arresten ved Kolding Domhus var delvis beslaglagt, og Fritz Rühe blev her arrestforvarer og leder af et af vagtholdene. Rühe vidste, at Gestapo anbragte stikkere i de celler, hvor

de tilbageholdte modstandsfolk var. I februar 1944 blev Lillebror – snedkermester Henry Larsen – anbragt i sådan en celle, og Fritz Rühe nåede at hviske til ham, at han skulle tie stille. Det gjorde Lillebror, og et par dage efter

Fritz Rühe foran indgangen til Kolding Arrest i 1944. Foto: Kaj Baagøe.

var han løsladt igen. Da Rühe kort efter var en tur på gaden, blev han passet op af Lillebror, som spurgte ham, om han ville hjælpe ham og de andre modstandsfolk med at bringe pakker med mad og cigaretter ind i fængslet og være med til at udveksle breve. Han sagde straks ja – med livet som indsats.

Herefter mødtes han hver dag kl. 15 på Sct. Hedvigs Klinik med Lillebror, hvor udvekslingen af breve foregik. Hver anden dag hentede han på et bestemt klokkeslæt pakker hos købmand Suurballe i Kolding. I alt smuglede han 4000-5000 pakker ind til fangerne.

Fritz sørgede også for, at Lillebror kunne aflægge besøg i fænglet og tale med arrestanterne. Ved et enkelt tilfælde lykkedes det også for Fritz at arrangere, at to arrestanter kunne tale sammen.

For at skjule, at han hjalp de danske modstandsfolk, var han officielt særdeles skrap i omgangen med dem, nærmest brutal – det var måske også grunden til, at Gestapo-folkene aldrig opdagede noget.

De danske fanger kunne også takke Fritz Rühe og nonnerne på Sct. Hedvigs Klinik for, at de fik noget ordentligt at spise. Maden i arresten var elendig, men nonnerne, især søster Modesta og søster Domenica sørgede for, at de svage fanger fik ernæringsrig kost.

Fritz Rühe blev ved befrielsen, takket være bl.a. kirkegårdsgraver Erling Lykkeboe, smuglet ud af arresten i en af politiets tjenestevogne og kørt ud til dennes bror i Agtrupvig, hvor han levede i skjul i en periode.

Takket være gode venners hjælp traf han senere Anna Gejlager, enke efter portner Gejlager, der døde under Schalburgtagens af Kolding Folkeblad den 16. september 1944. I 1948 blev de gift og bosatte sig på Hollændervej 8

Anna og Fritz Rühe, ca. 1949.

i Kolding, hvor han også havde sin malerforretning.

Fritz Rühes største ønske var at blive dansk statsborger, og det blev han i 1951 med bistand fra den daværende fiskeriminister Knud Rée i Esbjerg.

Fritz Rühe døde i december 1966 i en alder af 66 år. Han blev begravet fra Sdr. Kapel i Kolding. Der var kranse fra Landsforeningen af Gestapofanger, Besættelsestidens Kammerater og Modstandsbevægelsens Region III. En god ven af ham, pastor Anker Sølling, sagde bl.a. i sin begravelsestale: ”Han kunne ikke døje tysk mentalitet, og han ønskede at hjælpe dem, som af tyskerne var blevet fængslet. Hans gerning og indsats var det bedste

Fem kammerater, der sad sammen i celle 15 i arresten i Kolding i 1944, fotograferet sammen med Fritz Rühle, der står som nr. 3 fra venstre. Foto fra sidst i 1940'erne.

bevis på, at han ville værne om fred og ret. Vi takker for hans handlekraft og mod. Han gik den sande menneskeligheds ærinde”.

Under overskriften ”Mindet om en ædel tysker” skrev C.F. Svenning fra Esbjerg i Vestkysten efter Rühes død: ”Fritz og det vagthold, han ledede 24 timer ad gangen på skift med et andet vagthold, gav os megen tryghed i alt det uviste. Han var bindeleddet og formidleren af de uforglemmelige pakker med tiltrængte fornødenheder, som gode og forstående mennesker uden for fængslet via Domhusets danske funktionærer og de kære søstre fra Sct. Hedvigsklinikken fik smuglet ind til os. Til stor gavn for de indespærrede og

deres ængstelige pårørende”. Isenkræmmer Kjær Jensen fra Vamdrup, som også var en af de fanger, Fritz Rühle havde hjulpet, skrev i Jydske Tidende: ”Han var lille, men hører til blandt de største”.

KILDER:

Kolding under Besættelsen, redigeret af K. Baagø og E. Ebstrup.

Ugebladsartikel fra 1962, hvor Anna og Fritz Rühle fortæller om deres liv.

Avisartikler i forbindelse med Fritz Rühes død og begravelse i december 1966.

Kaj Baagø: En dagbog fra besættelsestiden, Vejle Amts Årbøger, 1977.